



OPIOÏDEN: VLOEK OF ZEGEN?

Alhoewel opioïden zeer effectieve pijnstillers zijn, sterven in Nederland jaarlijks tientallen mensen door het gebruik ervan. Voorschrijvers kunnen die gevolgen deels voorkomen door een aantal richtlijnen te volgen.

tekst Anke Lambooy
beeld Getty Images

Of een physician assistant nu in de eerste lijn, een verpleeghuis of in een ziekenhuis werkt, de kans is groot dat deze zorgprofessional te maken krijgt met het voorschrijven van opioïden. Jaarlijks gebruiken een half miljoen Nederlanders een sterkwerkend opioïde. Oxycodon is het meest voorgeschreven opioïde dat patiënten buiten het ziekenhuis gebruiken. Sinds 2010 is het gebruik van oxycodon verviervoudigd. Hierbij spelen allerlei factoren een rol, zoals vergrijzing en de overleving van patiënten met kanker. Maar ook de toegenomen aandacht voor pijn en de behandeling van pijn draagt bij. Nationaal heeft het VMS-Veiligheidsprogramma 'Vroege herkenning en behandeling van pijn' geleid tot meer aandacht voor pijn in het ziekenhuis. Internationaal speelt mee dat de World Health Organization pijn tot *vital sign* heeft benoemd. Nederland staat in het rijtje van landen die relatief veel opioïden gebruiken. De Verenigde Staten spannen de kroon. Eén op de zes Amerikanen kreeg een opioïde voorgeschreven in 2017. Dat vele voorschrijven van opioïden heeft daar geleid tot aanzienlijke

Bij chronische pijn is het effect van opioïden gering



maatschappelijke problemen. Dagelijks overlijden 41 Amerikanen aan een overdosering van opioïden op recept. Bovendien wijken veel gebruikers vanwege aangescherpte regelgeving rondom het voorschrijven uit naar illegaal verkregen middelen, zoals heroïne en fentanylderivaten.

In Nederland vallen de gevolgen van het toegenomen opioïden-gebruik tot nu toe mee. In 2017 overleden 83 mensen aan een overdosering van opioïden op recept. In dat jaar werden per 100 duizend mensen 7,8 ziekenhuisopnamen geregistreerd vanwege een overdosering met opioïden op recept. Niet alleen door overdoseringen komen mensen in het ziekenhuis terecht, ook obstipatie en fracturen/vallen als gevolg van opioïdegebruik leiden tot ziekenhuisopnames. Hoewel we nog geen grote maatschappelijke ontwrichting zien, is waakzaamheid geboden. Vergeleken met het jaar 2008 is het aantal ziekenhuisopnames en sterfgevallen gerelateerd aan opioïden op recept vervijfvoudigd. Instellingen voor verslavingszorg zien wekelijks patiënten met een stoornis in het gebruik van opioïden binnenkomen, waarbij in eerste instantie de opioïden op recept zijn gestart.

Kritisch blijven

Moeten we dan stoppen met het voorschrijven van opioïden? Nee, we kunnen niet zonder deze effectieve pijnstillers. Maar laten we wel kritisch blijven. Bij acute ernstige nociceptieve pijn, zoals na operaties, en bij pijn bij patiënten met kanker zijn opioïden effectief en essentieel. Maar bij chronische pijn is het effect van opioïden – en van de meeste andere analgetica – gering. Terwijl juist bij langdurig gebruik bijwerkingen als tolerantie, lichamelijke afhankelijkheid en endocriene verstoringen optreden. Ten slotte ontwikkelt een klein deel van de gebruikers een stoornis in het gebruik van opioïden, waarbij de patiënt de controle over het gebruik verliest.

Elke voorschrijver kan bijdragen aan een goed gebruik van opioïden door:

- kritisch te zijn op de indicatiestelling en andere mogelijkheden voor pijnbehandeling;
- bij het starten van opioïden al na te denken over het wanneer en hoe van stoppen;
- de beoogde gebruiksduur te bespreken met de patiënt en deze informatie ook over te dragen aan huisarts en apotheker;
- voorzichtig te zijn met het voorschrijven van opioïden aan patiënten met een geschiedenis van middelenmisbruik;
- chronisch gebruik van opioïden regelmatig met de patiënt te evalueren op effectiviteit en bijwerkingen;
- bij gering effect op pijn en/of bijwerkingen het afbouwen van opioïden te bespreken. •

Anke Lambooi is apotheker bij Instituut Verantwoord Medicijngebruik.

MEER WETEN?

Kijk dan op www.opiaten.nl. Voor materialen, nascholingen, e-learnings en nieuwsbrieven voor voorschrijvers kunt u terecht op www.ivm.nl.
